

Внукова Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН
України, професор кафедри банківської справи і фінансових
послуг Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
ORCID: 0000-0002-1354-4838*

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Наукова робота присвячена дослідженню підходів до економіко-правового регулювання розвитку дослідницької інфраструктури в сучасних умовах змін в законодавстві, впливу на цей процес європейських норм регулювання дослідницької інфраструктури, порівняння з білоруським законодавчим регулюванням стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури, визначення напрямів реалізації перетворень у дослідницькій інфраструктурі за програмно-цільовим методом.

Ключові слова: дослідницька інфраструктура, правове регулювання, технології змін.

Vnukova Nataliya

*Doctor of Economics (2nd PhD), Leading researcher of Scientific
and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Professor
of the Department banking and financial services
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
ORCID: 0000-0002-1354-4838*

ECONOMIC AND LEGAL REGULATION OF DEVELOPMENT RESEARCH INFRASTRUCTURE

The scientific work is devoted to the study of approaches to economic and legal regulation of research infrastructure development in modern conditions of changes in legislation, the impact on this process of European standards for the

regulation of research infrastructure, comparison with the Belarusian legislative regulation of stimulating the development of innovation infrastructure, determining the directions of implementation of transformations in the research infrastructure by the program-target method.

Key words: research infrastructure, legal regulation, technologies of changes.

Актуальність. Питання розвитку дослідницької інфраструктури суттєво актуалізувалось після прийняття 14.04.2021 Кабінетом Міністрів України Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року [1]. Наукоємність ВВП України 2019 року складала тільки 0,43 відсотки, тоді, як для прикладу, в Польщі, Словаччині, Туреччині це близько 1%, існуючий в країні рівень фінансування науки не дає змоги інвестувати в розвиток дослідницької інфраструктури, тому запроваджено програмно-цільовий метод для усунення цього недоліку і розв’язання проблем.

Виклад результатів. Загальне визначення інфраструктури (від лат. *infra* – «нижче», «під» та лат. *structura* – «будівля», «розташування») – це сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства [2].

Згідно із статтею 1 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [3] дослідницька інфраструктура – це сукупність засобів, ресурсів та пов’язаних з ними послуг, які використовуються науковим співтовариством для проведення досліджень на найвищому рівні, що охоплює найважливіші об’єкти наукового устаткування та обладнання або набори приладів, ресурси, що базуються на знаннях (колекції, архіви, депозитарії або банки даних наукової інформації), інфраструктуру, засновану на технології комунікацій (грід, комп’ютери, програмне забезпечення і мережевий зв’язок), та інші структури унікального характеру.

Щодо Регламенту Ради (ЄС) № 723/2009 від 25 червня 2009 року про правові рамки Співтовариства для Консорціуму європейської дослідницької інфраструктури (КЄДІ/ERIC) під «дослідницькою інфраструктурою» розуміється обладнання, ресурси та пов’язані по-

слуги, що використовуються науковою спільнотою для проведення досліджень на високому рівні у відповідних сферах; термін також поширюється на інтелектуальні ресурси. Новостворена інфраструктура має відповідати ряду вимог, зокрема таким, як її необхідність для реалізації європейських дослідницьких програм і проектів Співтовариства, сприяння зміцненню Європейського дослідницького простору тощо [4]. Дослідницька інфраструктура охоплює основне наукове обладнання або переліки інструментів; ресурси, засновані на знаннях, такі як зібрання, архіви чи структури для наукової інформації; ресурси забезпечення інфраструктур, заснованих на сучасних інформаційних та комунікаційних технологіях, таких як Grid, обчислювальна техніка, програмне забезпечення та зв'язок, або будь-який інший об'єкт виняткового характеру, необхідний для досягнення досконалості у наукових дослідженнях. Такі інфраструктури можуть бути «одномісними» або «розподіленими» (організована мережа ресурсів).

За схваленою Концепцією [1] до дослідницької інфраструктури можуть належати центри колективного користування науковим обладнанням, національні наукові центри, державні ключові лабораторії, структури унікального характеру, у тому числі наукові об'єкти, що становлять національне надбання. Вона може бути державною або приватною, локально розташованою, віртуальною або розподіленою (організована мережа ресурсів), а також може входити до міжнародних мереж.

ERIC виконуватиме своє основне завдання на неекономічній основі. Однак він може здійснювати обмежену економічну діяльність за умови, що вони тісно пов'язані з його основним завданням і не загрожують його досягненню. Отже, ERIC розглядає інфраструктуру не як ринкову, де виділено суб'єкти відносин [4], а як компоненту або технологічну.

Якщо розглядати інфраструктуру як систему, то включаючи термін сукупність виникає необхідна умова системності як зв'язок між складовими системи (об'єктів), який забезпечують ресурси, щодо послуг, то вони є результатом використання об'єктів та ресурсів. Щодо одномісності та розподіленості інфраструктури, то це її зв'язок з

суб'єктами відносин, якщо об'єкт належить одному суб'єкту, то це одномісна, якщо створюється мережа об'єктів, сполучених ресурсами як системою зв'язків, тоді це розподілена інфраструктура.

Науковці, розглядаючи визначення терміну дослідницька інфраструктура в українському законодавстві, вважають, що буде доречним внести деякі зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3] через розкриття переліку суб'єктів в терміні «дослідницька інфраструктура» і / або уточнення терміну «наукове співтовариство», або зміна визначення «наукове співтовариство» на наукові установи та (або) заклади вищої освіти [5].

Отже, у визначенні дослідницької інфраструктури є два напрями: через технологічний її склад і ринковий [6].

Для порівняння у Республіці Білорусь аналогом дослідницької інфраструктури є використання в законодавстві визначення щодо інноваційної інфраструктури як сукупності суб'єктів, що здійснюють матеріально-технічне, фінансове, організаційно-методичне та інше забезпечення інноваційної діяльності [7]. Питанню інноваційної інфраструктури присвячено окремий розділ, де в ст.25 цього Закону перераховані її суб'єкти: технопарки, центри трансферу технологій, венчурні установи, інші юридичні особи. Отже, тут відзначається також ринковий підхід щодо визначення її складу.

У Державній цільовій програмі розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року [1], де зазначено, що необхідно впровадження правового механізму через внесення змін до законодавства у сферах наукової і науково-технічної діяльності, зокрема в частині змін правил, визначення принципів та особливостей функціонування дослідницьких інфраструктур різних організаційно-правових форм, це також представлено як ринковий підхід до визначення суб'єктного стану з різними формами.

Висновки. Прийнята програма економіко-правових змін з розвитку дослідницької інфраструктури має виконати подвійну задачу: це створити и впровадити систему взаємодії між наявними та новими інфраструктурами, зокрема е-типу, а також з урахуванням сучасних практик Європейського дослідницького простору розробити умови для запровадження в Україні нових дослідницьких

інфраструктур європейського рівня за міжнародними стандартами. Такі перетворення є напрямом стимулювання інноваційної діяльності, метою якого є прискорений розвиток суб'єктів інноваційної діяльності та суб'єктів дослідницької інфраструктури, створення сприятливих умов для формування і функціонування ринку інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#n9>.
2. Інфраструктура. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0>.
3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII в редакції від 28.09.2017. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
4. Регламент Ради (ЄС) № 723/2009 від 25 червня 2009 року про правові рамки Співтовариства для Консорціуму європейської дослідницької інфраструктури (КЄДІ/ERIC). Реферативний огляд європейського права. За заг. ред. В. О. Зайчука. Вип. 14. Київ, 2009. С. 45.
5. Назаренко К. Д., Стріжкова А. В. Дослідницька інфраструктура: розуміння терміну в Україні та закордоном. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2018/201017.pdf#page=81.
6. Внукова Н. Н. Методологические проблемы развития системы рыночной инфраструктуры. НАН Украины. Сев.-Вост. науч. центр. Препр. докл. Харьков, 1998. 16 с.
7. О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь: Закон Республики Беларусь от 10 июля 2012 г. № 425-3. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h11200425>.

REFERENCES

1. Kontseptsiiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku doslidnytskykh infrastruktur v Ukraini na period do 2026 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. № 322-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#n9> [in Ukrainian].

2. Infrastruktura. Vikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0> [in Ukrainian].
3. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII v redaktsii vid 28.09.2017. (2016). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, art. 25 [in Ukrainian].
4. Rehlament Rady (YeS) № 723/2009 vid 25 chervnia 2009 roku pro pravovi ramky Spivtovarystva dlia Konsortsiumu yevropeiskoi doslidnytskoi infrastruktury (KIEDI/ERIC). Referatyvnyi ohliad yevropeiskoho prava. (2009). V. O. Zaichuk (Ed.). Kyiv, issue 14, 45 [in Ukrainian].
5. Nazarenko, K. D., Strizhkova, A. V. Doslidnytska infrastruktura: rozuminnia terminu v Ukraini ta zakordonom. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2018/201017.pdf#page=81 [in Ukrainian].
6. Vnukova, N. N. (1998). Metodologicheskiye problemy razvitiya systemy rynochnoy infrastruktury. NAN Ukrainy. Sev.-Vost. nauch. tsentr. Prepr. dokl. Kharkov [in Russian].
7. O gosudarstvennoy innovatsionnoy politike i innovatsionnoy deyatelnosti v Respublike Belarus: Zakon Respubliki Belarus ot 10 iyulya 2012 g. № 425-Z. URL: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h11200425> [in Russian].

Глі́тко Сергі́й Васи́льович

кандидат юридичних наук, доцент,

директор НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0003-3398-9276

Мамаєв Ілля Олександрович

молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

В роботі розглядаються фінансові та регуляторні проблеми, що створюють перешкоди до ефективного та доступного функціонування дослідницьких інфраструктур в Україні. Проаналізовано, які кроки зроблено державою